

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOS: „DUNAUSKAMS NEBELEIDŽIAMA BANKROTINTI ĮMONĖS“ („ŠIAULIŲ KRAŠTAS“, 2007-03-24, NR. 68/4643), „GUBERNIJOS AKCININKAI SIEKS DUNAUSKO ATSAKOMYBĖS“ („ŠIAULIŲ KRAŠTAS“, 2007-04-04, NR. 77/4652), „NAUJA VADOVYBĖ ŽADA IŠVESTI „GUBERNIJĄ“ Į LYDERIUS“ („ŠIAULIŲ KRAŠTAS“, 2007-04-07, NR. 80/4655), „GUBERNIJA“ DĖL MILIJONINIŲ SKOLŲ NUTRAUKĖ ALAUS GAMYBĄ“ („ŠIAULIŲ KRAŠTAS“, 2007-04-14, NR. 84/4659), „ŠIAULIŲ TEISME – LANDA ĮTARIAMIESIEMS“ („ŠIAULIŲ KRAŠTAS“, 2009-01-30, NR. 24/5195) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2009 m. gruodžio 23 d. Nr. SPR-85
Vilnius

Š.m. gegužės 19 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo pareiškėjų Romualdo Dunausko, Violetos Dunauskienės, Linos Dunauskaitės ir UAB „Linos namai“ skundą dėl laikraščio „Šiaulių kraštas“ publikacijose: „Dunauskams nebeleidžiama bankrotinti įmonės“ („Šiaulių kraštas“, 2007-03-24, Nr. 68/4643), „Gubernijos akcininkai sieks Dunausko atsakomybės“ („Šiaulių kraštas“, 2007-04-04, Nr. 77/4652), „Nauja vadovybė žada išvesti „Guberniją“ į lyderius“ („Šiaulių kraštas“, 2007-04-07, Nr. 80/4655), „Gubernija“ dėl milijoninių skolų nutraukė alaus gamybą“ („Šiaulių kraštas“, 2007-04-14, Nr. 84/4659), „Šiaulių teisme – landa įtariamiesiems“ („Šiaulių kraštas“, 2009-01-30, Nr. 24/5195) paskelbtos informacijos. Pareiškėjai skunde nurodė, jog buvo išspausdintos penkios publikacijos, kuriose paskelbti pareiškėjų garbė ir orumą žeminantys teiginiai. Pareiškėjai prašo: 1) įspėti viešosios informacijos rengėją – UAB „Šiaulių kraštas“ – dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 8 dalies 1 ir 4 punktų ir 41 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatų bei Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso 3, 5, 6, 7, 19, 20, 22, 37, 38, 39, 40, 61, 62 ir 63 straipsnių nuostatų pažeidimo ir pareikalauti šiuos pažeidimus pašalinti; 2) pareikalauti, kad viešosios informacijos leidėjas – UAB „Šiaulių kraštas“ – nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią Romualdo Dunausko, Violetos Dunauskienės ir Linos Dunauskaitės garbė ir orumą, kenkiančią UAB „Linos namai“ dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams, išspausdinant pareiškėjų prašomo turinio paneigimą.

Atsižvelgiant į pareiškėjų skundo dalyką ir pagrindą bei Visuomenės informavimo įstatymo 46 straipsnio 4 dalies 2 punkte įtvirtintus Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos įgaliojimus, pareiškėjų skundas dalyje dėl galimų Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimų 2009-07-21 buvo persiųstas komisijai nagrinėti pagal kompetenciją. Žurnalistų etikos inspektorius pareiškėjo skundą išnagrinėjo Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu.

Tirdamas pareiškėjo skundą, žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis (nuo 2009-11-17 žurnalistų etikos inspektore paskirta Zita Zamžickienė) raštu kreipėsi į laikraščio „Šiaulių kraštas“ vyriausiąjį redaktorių Vladą Vertelį, prašydamas pateikti paaiškinimus ir savo poziciją dėl pareiškėjų skunde nurodytų aplinkybių. Viešosios informacijos rengėjo paaiškinimai buvo gauti.

Dėl publikacijos „Gubernijai“ vadovaujantiems Dunauskams nebeleidžiama bankrotinti įmonės“ („Šiaulių kraštas“, 2007-03-24, Nr. 68/4643) „Šiaulių krašto“ vyriausiasis redaktorius Vladas Vertelis nurodė, jog Šiauliuose veikianti alaus darykla „Gubernija“ yra seniausia Šiaulių įmonė, vienas didžiausių ne tik mieste, bet ir apskrities darbdavių, todėl apskrities ir miesto laikraštis „Šiaulių kraštas“ nuolat domėjosi šios įmonės veikla ir perspektyvomis. Apie neigiamus „Gubernijos“ finansinius rezultatus jau prieš šios publikacijos pasirodymą ne kartą skelbta spaudoje, taip pat ir „Šiaulių krašte“. Įmonės vadovybės pasikeitimas – įvykis, dominantis visuomenę.

Anot viešosios informacijos rengėjo, skunde Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai pateikiami publikacijos teiginiai: „Gubernijai“ vadovaujantiems Dunauskams nebeleidžiama bankrotinti įmonės“ (antraštė), „Pagrindiniai Šiaulių alaus daryklos „Gubernija“ akcininkai imasi veiksmų ir užkerta kelią neleidžiant įmonės generaliniam direktoriui ir jo šeimos nariams toliau vesti seniausią Šiaulių įmonę prie bankroto“, „Akcininkus susimąstyti verčia faktas, kad kuo labiau prastėja įmonės rodikliai, tuo labiau turtėja Dunauskų dukros vadovaujama bendrovė „Linos namai“ nepažeidžia nei Visuomenės informavimo

įstatymo nei žurnalistų etikos, nes teiginiai pagrindžiami argumentais ir nurodomas informacijos ar komentaro šaltinis.

Remiantis V. Vertelio paaiškinimais, publikacijoje rašoma, kad „didieji „Gubernijos“ akcininkai pasirašė balsavimo teisių perleidimo sutartį...“, situaciją komentuoja Vertybinių popierių rinkos specialistai; rašoma, kad VVPB krito akcijų kursas: „Vertybinių popierių specialisto teigimu, prasti R. Dunausko vadovaujamos įmonės rezultatai atsispindi ne tik akcijų kurse, bet ir bręstančiose permainose jos vadovybėje“. Publikacijoje nurodoma, kad „Gubernijos“ įmonė didina nuostolius: „Visos „Gubernijos“ skolos šiuo metu gali siekti apie 40 milijonų litų“. Atkreiptinas dėmesys į publikacijos teiginius: „tarp „Gubernijos“ akcininkų yra paties R. Dunausko atstovaujama ofšorinė kompanija „Javelin Finance“.

V. Vertelio paaiškinimu, redakcija, ruošdama publikaciją, teiginiams pateikė argumentus, kuriais remiantis ir atsirado teiginiai „nebeleidžiama bankrotinti įmonės“, „Vesti seniausią Šiaulių įmonę prie bankroto“. Dėl publikacijoje pateiktų finansinių „Gubernijos“ padėtį iliustruojančių skaičių skundo autoriai pretenzijų neturi. Kad įmonė dirbo nuostolingai (sukauptos milijoninės skolos), skunde nurodo ir pareiškėjai.

Publikacijoje pateikiama vieno iš pagrindinių „Gubernijos“ akcininkų T. Shabajevo ir kitų šios įmonės stambiausių akcininkų mintis, kad „kuo labiau prastėja įmonės rodikliai, tuo labiau turtėja Dunauskų dukros vadovaujama įmonė „Linos namai“.

Publikacijoje minimas „dvaras“, anot viešosios informacijos rengėjo, yra Mažeikių rajone esantis Plinkšių dvaras, kurį iš AB „Mažeikių nafta“ nupirko su „Gubernija“ susijusi UAB „Šiaulių Baltija“, vėliau minėtas dvaras tapo UAB „Linos namai“ nuosavybe. UAB „Linos namai“ vadovauja Lina Dunauskaitė.

Dėl publikacijoje „Gubernijos akcininkai sieks Dunausko atsakomybės“ paskelbto informacijos V. Vertelis paaiškino, kad pareiškėjų prašomi paneigti teiginiai nepažeidžia Visuomenės informavimo įstatymo, nes pateikiama dalies pagrindinių „Gubernijos“ akcininkų nuomonė – pagrindiniai bendrasavininkai mano: „AB „Gubernija“ alaus daryklą į didžiules skolas įklampinęs Romualdas Dunauskas“, – apie R. Dunausko vadovaujamos AB „Gubernijos“ skolas rašyta pirmoje dalyje. Apie situaciją AB „Gubernija“ toliau rašoma, remiantis įmonės akcininkų pateikta informacija ir komentarais.

Viešosios informacijos rengėjo teigimu, nuomonė ir iš to išplaukiantys teiginiai paremti faktais: iš viso įsiskolinimai siekia apie 40 mln. litų. Iš jų per 20 mln. – bankams. Šiuo metu visos „Gubernijos“ sąskaitos yra areštuotos.

„Mes investavome savo pinigus, o dabar jie nori mus palikti be nieko“, – redakcijai komentuoja įmonės akcininkas T. Shabajevas, paaiškinantis situaciją, kodėl buvo areštuotas jo ir Afanasevos akcijos. Tokius R. Dunausko veiksmus T. Shabajevas pavadina ciniškais.

Dėl prašomo paneigti sakinio „Romualdas Dunauskas taip „nusivadovavo“, kad bankai kreditoriai buvo priversti areštuoti „Gubernijos“ sąskaitas“, viešosios informacijos rengėjas įsitikinęs, kad jis nepažeidžia Visuomenės informavimo įstatymo, nes akivaizdu, kad įmonės generalinis direktorius R. Dunauskas yra tiesiogiai atsakingas už įmonės veiklą, o įmonės milijoninės ir kasmet augančios skolos, ir tai, kad bankų reikalavimu buvo areštuotos „Gubernijos“ sąskaitos įrodo, kad R. Dunauskas „nusivadovavo“ arba vadovavo prastai.

V. Vertelio manymu, teiginiai apie dvarą, prabangius automobilius ir egzotiškas Dunauskų šeimos keliones pateikti kaip dalies pagrindinių įmonės akcininkų nuomonė, kadangi jiems kilo įtarimų, kad R. Dunauskas gyvena ne pagal pajamas: įmonė dirba nuostolingai, kaupiasi milijoninės skolos.

Dėl publikacijoje „Nauja vadovybė „Guberniją“ žada išvesti į lyderius“ paskelbtos informacijos viešosios informacijos rengėjas paaiškino, kad dienraštyje išspausdintas interviu su AB „Gubernija“ generaliniu direktoriumi Romu Bubneliu. Atsakydamas į žurnalistės klausimus R. Bubnelis teigė: „Akcininkai ketina investuoti į „Guberniją“ papildomus milijonus litų su sąlyga, kad nebeliks švaistūnų, ilgapirščių ir nesąžiningų vadovų“, „Kai tik bus užtikrinta, kad lėšos nebus švaistomos, akcininkai yra pasiryžę investuoti ir gamyba turėtų augti“. V. Vertelis pažymėjo, kad šiuos įmonės vadovo žodžius redakcija pateikė neiškraipyta.

Remiantis V. Vertelio paaiškinimais, atsakymuose į kitus klausimus direktorius situaciją įmonėje apibūdina taip: „Dabar įmonėje priešbankrotinė situacija, sąskaitos tuščios, viskas užblokuota, teismai, situacija nepavydėtina“.

Todėl viešosios informacijos rengėjo manymu, publikuodama skunde ginčijamus teiginius, kuriuos pasakė įmonės generalinis direktorius, neįvardindamas personalijų, redakcija nepažeidė Visuomenės informavimo įstatymo.

Dėl publikacijoje „Gubernija“ dėl milijoninių skolų nutraukė alaus gamybą“ paskelbtos informacijos viešosios informacijos rengėjas nurodė, kad dienraštis „Šiaulių kraštas“ išspausdino Lietuvos naujienų agentūros ELTA publikaciją „Gubernija“ dėl milijoninių skolų nutraukė alaus gamybą“. Publikacija aktuali Šiauliams ir Šiaulių apskrčiai, nes aptariama krizinė situacija vienoje didžiausių apskrities įmonių. Publikacijoje teigiama, kad „Gubernijos“ įmonė, kuriai iki 2007 metų balandžio mėnesio vadovavo R. Dunauskas, dirbo nuostolingai ir susidarė bankroto situacija, todėl „Gubernijoje“ nutraukta alaus gamyba. Teiginys „Buvusių bendrovės vadovų iki bankroto ribos privesta Šiaulių alaus darykla „Gubernija“ sustabdė gamybą ir jau tirs dienas nebeverda alaus“, anot V. Vertelio, vėlesniuose ELTOS pranešimuose nebuvo paneigtas.

Dėl publikacijoje „Šiaulių teisme – landa įtariamiesiems“ paskelbtos informacijos V. Vertelis paaiškino, jog tai žurnalistės Ritos Žadeikytės tiriamoji publikacija, taip pat pažymėjo, kad ta pačia tema tiriamosios publikacijos anksčiau buvo išspausdintos dienraštyje „Lietuvos rytas“ („Aludarius buvęs vadovas mulkina iki šiol“, 2009-01-24) ir dienraštyje „Respublika“ („Temidės tarnai dalija indulgencijas“, 209-01-28).

Anot V. Vertelio, temos ir problemos, nagrinėjamos publikacijoje „Šiaulių teisme – landa įtariamiesiems“, buvo viešos ir aktualios. Dėl „Gubernijos“ įrengimų, kurių vertė apie 500 000 litų, įmonės vadovai kreipėsi į Šiaulių apygardos prokuratūrą. Žurnalistė atliko tyrimą ir tyrimo medžiagą išspausdino laikraščio publikacijoje, todėl visi skunde nurodyti teiginiai pagrindžiami argumentais. Pareiškėjai skunde taip pat patvirtina, kad iš įmonės dingo įvairių įrenginių, kad įranga buvo išvežta, mėginta ją parduoti UAB „Linų namai“, bet pinigai už juos nebuvo pervesti, kad mėginta sudaryti sandorį ir su „Druskininkų rasa“, bet nepavyko, todėl turtas oficialiai liko AB „Gubernija“ nuosavybė. Apie tai rašoma ir „Šiaulių krašto“ publikacijoje. Ruošiant publikaciją remtasi įrašais „Gubernijos“ dokumentų registracijos žurnale, UAB „Linų namai“ prašymu nutraukti pirkimo – pardavimo sutartį, AB „Gubernija“ generalinio direktoriaus R. Bubnelio komentarais. Informaciją laikraštis pateikė korektiškai, argumentuotai, atlikęs tyrimą. Taip pat „Šiaulių kraštas“ skaitytojus informavo, kodėl ikiteisminis tyrimas dėl AB „Gubernija“ didelės vertės įrengimų dingimo buvo nutrauktas. Teismo sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą komentavo teisininkas Artūras Paulauskas ir Šiaulių apygardos prokuratūros vyriausiasis prokuroras Anatolijus Mirnyj, kuris pažymėjo: „Neatsižvelgė teismas į tai, kad bylos vilkinimas buvo vykdomas iš paties įtariamojo Romualdo Dunausko pusės“, todėl, anot viešosios informacijos rengėjo, išspausdindamas šį teiginį laikraštis nepažeidė Visuomenės informavimo įstatymo.

V. Vertelio teigimu, šioje publikacijoje pažymėta, kad nors Šiaulių apygardos teismas ir priėmė galutinę nutartį nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl AB „Gubernijos“ didelės vertės įrengimų dingimo, šiuo reikalu susidomėjo Generalinė prokuratūra. Bylą pavesta tirti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai. Apie tai informavo ir laikraščiai „Lietuvos rytas“ bei „Respublika“. Tuo tarpu pareiškėjai apie tai inspektoriaus neinformavo ir šio fakto neginčija.

Dėl kitų pareiškėjų skunde pateikiamų pretenzijų viešosios informacijos rengėjas paaiškino, kad dienraštyje „Šiaulių kraštas“ išspausdintose publikacijose buvo pateikta R. Dunausko nuomonė ar buvo stengtasi ją pateikti, tačiau R. Dunauskas dažniausiai atsisakydavo komentuoti. V. Vertelio įsitikinimu, pareiškėjai akivaizdžiai klaidina žurnalistų etikos inspektorius, teigdami, kad iš UAB „Šiaulių kraštas“ negavo atsakymo į reikalavimą išspausdinti paneigimą, kadangi atsakymas pareiškėjams buvo išsiųstas.

Žurnalistų etikos inspektorius, išnagrinėjęs pareiškėjo skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu,

nustatė:

fizinio asmens garbė ir orumas, juridinio asmens dalykinė reputacija visuomenės informavimo priemonėse ginami tais atvejais, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios yra žeminančio pobūdžio; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės.

Žeminančia žmogaus garbę ir orumą, juridinio asmens dalykinę reputaciją žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buityje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Kiekvienu atveju būtina atriboti žinių nuo nuomonės, nes asmens teisės yra ginamos, kai apie asmenį yra paskleidžiamos jo garbę ir orumą, dalykinę reputaciją žeminančios ir tikrovės neatitinkančios žinios. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ar duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir teisingumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipiant faktų ir duomenų. Žinia yra informacija apie faktus ar tikrus (teisingus) duomenis (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalis), t.y. reiškinius, savybes, įvykius, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo ar įrodymo priemonėmis.

Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 8 dalies 1 punktą nustato, jog viešosios informacijos rengėjai, skleisdami informaciją visuomenei, neturi iškraipyti teisingos, nešališkos informacijos bei nuomonių ir panaudoti tai savanaudiškiems tikslams. Viešoji informacija yra nesuderinama su žurnalistinėmis kampanijomis, rengiamomis pagal išankstinius nusistatymus ar tenkinant grupinius, politinius interesus.

Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai.

Visuomenės informavimo įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintas reikalavimas žurnalistams teikti teisingas, tikslas, nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais.

1. *Dėl publikacijoje „Dunauskams nebeleidžiama bankrotinti įmonės“ („Šiaulių kraštas“, 2007-03-24, Nr. 68/4643) paskelbtos informacijos vertinimo.*

Pareiškėjai skunde nurodė, jog teiginiuose: „Gubernijai“ vadovaujantiems Dunauskams nebeleidžiama bankrotinti įmonės“, „Pagrindiniai Šiaulių alaus daryklos „Gubernija“ akcininkai imasi veiksmų ir užkerta kelią neleidžiant įmonės generaliniam direktoriui ir jo šeimos nariams toliau vesti seniausią Šiaulių įmonę prie bankroto“, „Akcininkus susimąstyti verčia faktas, kad kuo labiau prastėja įmonės rodikliai, tuo labiau turtėja Dunauskų dukros vadovaujama įmonė „Linos namai“ – paskelbta informacija neatitinka tikrovės ir žemina jų garbę ir orumą. Viešosios informacijos rengėjas paaiškino, jog Šiauliuose veikianti alaus darykla „Gubernija“ yra seniausia Šiaulių įmonė, vienas didžiausių ne tik mieste, bet ir apskrities darbdavių, todėl apskrities ir miesto laikraštis „Šiaulių kraštas“ nuolat domėjosi šios įmonės veikla ir perspektyvomis. Apie neigiamus „Gubernijos“ finansinius rezultatus jau prieš šios publikacijos pasirodymą ne kartą skelbta spaudoje, taip pat ir „Šiaulių krašte“. Įmonės vadovybės pasikeitimas – įvykis, dominantis visuomenę. Be to, dėl publikacijoje pateiktų finansinių „Gubernijos“ padėtį iliustruojančių skaičių skundo autoriai pretenzijų neturi. Kad įmonė dirbo nuostolingai (sukauptos milijoninės skolos), skunde nurodo ir pareiškėjai.

Pažymėtina, jog spauda turi teisę ne tik informuoti visuomenę apie tam tikrus įvykius, bet ir pareikšti nuomonę, jeigu tai daroma sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipiant faktų ir duomenų bei nesiekiant įžeisti ar pažeminti asmens, apie kurį rašoma. Nagrinėjamu atveju paskleisti teiginiai apie įmonės vedimą prie bankroto remiasi faktais, jog AB „Gubernija“ tuo metu, kai įmonės generalinio direktoriaus pareigas ėjo R. Dunauskas, L. Dunauskaitė buvo bendrovės valdybos narė, o V. Dunauskienė – komunikacijų direktorė, dirbo nuostolingai. Tačiau vertinant publikaciją kaip visumą, atkreiptinas dėmesys, kad joje pateikiama itin kritiška pozicija pareiškėjų atžvilgiu, bendrovės nuostoliai siejami išskirtinai su pareiškėjų veikla, neanalizuojamos jokios kitos galimos bendrovės nuostolingos veiklos

priežastys. Be to, nors viešosios informacijos rengėjas nurodo, kad siekė informuoti apie visuomenę dominantį įvykį – įmonės vadovybės pasikeitimą, publikacijoje nėra įvardijama, kas konkrečiai perėmė bendrovės valdymą. Tokiu būdu yra nutylima, jog ginčo objektu esančiuose teiginiuose minimiems AB „Gubernija“ akcininkams priklauso „Respublikos“ žiniasklaidos grupės, kuriai priklauso ir „Šiaulių kraštas“, pagrindinis akcininkas Vitas Tomkus. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, negalima pripažinti, jog buvo siekiama sąžiningai informuoti visuomenę apie permainas AB „Gubernija“ vadovybėje bei įmonės padėtį. Kadangi pareiškėjų atžvilgiu buvo paskleista vienpusiška, išimtinai kritiška informacija ir nutylėti svarbūs paskelbtos informacijos vertinimui nešališkumo atžvilgiu faktai, laikytina, jog buvo pažeista Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalis, reikalaujanti informaciją visuomenės informavimo priemonėse pateikti teisingai, tiksliai ir nešališkai.

2. *Dėl publikacijoje „Gubernijos akcininkai sieks Dunausko atsakomybės“ („Šiaulių kraštas“, 2007-04-04, Nr. 77/4652) paskelbtos informacijos vertinimo.*

Ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „AB „Gubernija“ alaus daryklą į didžiules skolas įklampinęs Romualdas Dunauskas bando išlipti sausas iš balos. Tačiau susikompromitavusio vadovo cinizmu pasipiktinę pagrindiniai bendrovės akcininkai mano, kad jis privalo atsakyti už savo veiksmus – kryptingą pelningai galinčios dirbti Šiaulių alaus gamyklos smukdymą“, „Romualdas Dunauskas taip „nusivadovavo“, kad bankai buvo priversti areštuoti „Gubernijos“ sąskaitas“ – paskelbta informacija, jog AB „Gubernija“ vadovas R. Dunauskas įklampino gamyklą į skolas, kryptingai ją smukdė, blogai vadovavo įmonei. Kaip nustatyta aukščiau, faktai, kad kelis paskutinius metus AB „Gubernija“ dirbo nuostolingai, o įmonės generalinio direktoriaus pareigas tuo metu ėjo pareiškėjas R. Dunauskas, atitinka tikrovę. Tačiau vertinant skundžiamus teiginius visos publikacijos, visų įvykių kontekste, pažymėtina, jog publikacijoje įmonės nuostoliai išimtinai siejami su jos vadovo „kryptinga“, specialia veikla, bet nenurodoma, kokie konkretūs vadovo veiksmai smukdė gamyklą, neanalizuojamos kitos galimos priežastys, lėmusios nuostolingą bendrovės veiklą. Publikacijoje sudaromą neigiamą įspūdį apie pareiškėjo R. Dunausko veiklą sustiprina negatyvūs pareiškėjo ir jo šeimos atžvilgiu vartojami išsireiškimai – pareiškėjas apibūdinamas kaip susikompromitavęs vadovas, jo šeima vadinama ciniška. Pažymėtina, jog publikacijoje nurodoma, kad yra remiamasi dienraštyje „Respublika“ paskelbta informacija, tačiau nutylima, kad publikacijoje minimiems neįvardintiems pagrindiniams įmonės akcininkams, kaip jau minėta aukščiau, priklauso „Respublikos“ dienraščio leidėjas Vitas Tomkus, o tokios informacijos nepaskelbimas užkerta kelią skaitytojams nešališkai įvertinti publikacijoje skelbiamą informaciją.

Pažymėtina, jog viešosios informacijos rengėjų pareiga informuoti visuomenę neapsiriboja vien surinktos, kitų asmenų (informacijos šaltinių) pateiktos informacijos paskelbimu, bet taip pat apima ir tokios informacijos kritišką įvertinimą. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas neturėjo pareigos skelbti ginčo informaciją apie pareiškėjus, todėl, savo valia nusprendęs ją skelbti, turėjo būti objektyvus bei apdairus, laikytis Visuomenės informavimo įstatyme ir kituose teisės aktuose įtvirtintų profesinių reikalavimų. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas aplinkybes, laikytina, jog viešosios informacijos rengėjas, paskelbdamas šališką, vienpusišką kritišką informaciją apie pareiškėjus bei nutylėjęs faktus, kurie atskleistų informacijos šaltinio suinteresuotumą aprašoma situacija, pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalį.

Teiginiuose: „Pagrindiniai akcininkai, kurie nesikišo į bendrovės veiklą, vadovaujant R. Dunauskui šturpo nuo vis prastesnių „Gubernijos“ rodiklių. Kuo labiau žemyn ritosi bendrovė, tuo labiau lobo jos vadovas. Dvarų pirkimas, prabangūs automobiliai ir egzotiškos Dunauskų šeimos kelionės akcininkams tapo akivaizdžiu įrodymu, kad R. Dunauskas gyvena ne pagal pajamas“ – susiejamas įmonės vadovo turtėjimas su pačios įmonės smukimu, bei pažymima, jog vadovas akivaizdžiai gyvena ne pagal pajamas. Minėta informacija, suvokiama kaip įmonės vadovo pelnymasis įmonės sąskaita, visuomenėje vertinama negatyviai, toks asmens poelgis suprantamas kaip priešingas moralei ir teisei bei sąžiningai verslo praktikai, todėl paskelbta informacija yra laikytina asmens garbę ir orumą žeminančia informacija.

Vertinant skundžiamų sakinių konstrukciją, paskelbimo kontekstą, pažymėtina, jog teiginių formuluotės yra kategoriškos („tapo akivaizdžiu įrodymu“), nekeliama jokių abejonių dėl jų teisingumo. Be to, faktai apie asmens pajamų atitikimą ar neatitikimą patirtoms išlaidoms gali būti atitinkamų valstybės institucijų tyrimo objektas, jie yra patikrinami įrodinėjimo priemonėmis, todėl ginčo objektu esantys aukščiau minėti teiginiai laikytini paskelbtomis žiniomis.

Pažymėtina, jog Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija yra atlikusi mokestinius tyrimus R. Dunausko, V. Dunauskienės ir L. Dunauskaitės atžvilgiu. Kaip matyti iš inspektoriui pareiškėjų pateiktų Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos pranešimų apie atliktus mokestinius tyrimus, mokesčių inspekcija, įvertinusi 2003-2006 m. duomenis, pareiškėjo R. Dunausko pajamų trūkumo patirtoms išlaidoms nenustatė.

Skundžiami teiginiai publikacijoje nurodomi kaip pasakyti neįvardintų pagrindinių bendrovės akcininkų. Viešosios informacijos rengėjas konkrečiu atveju neturėjo pareigos skelbti ginčo informacijos apie pareiškėją, todėl, savo valia nusprendęs ją skelbti, turėjo būti objektyvus bei apdairus, suvokti galimą atsakomybę už tikrovės neatitinkančios bei žeminančios informacijos apie pareiškėją paskelbimą. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas nei publikacijoje, nei žurnalistų etikos inspektoriaus tyrimo metu nepateikė jokių duomenų, kurie įrodytų ginčo objektu esančių teiginių tikrumą, todėl konstatuotina, jog buvo paskleista tikrovės neatitinkanti ir pareiškėjo R. Dunausko garbę ir orumą žeminanti informacija bei pažeista Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalis.

3. Dėl publikacijoje „Nauja vadovybė žada išvesti „Guberniją“ į lyderius“ („Šiaulių kraštas“, 2007-04-07, Nr. 80/4655) paskelbtos informacijos vertinimo.

Teiginiuose: „Akcininkai ketina investuoti į „Guberniją“ papildomus milijonus litų su sąlyga, kad nebeliks švaistūnų, ilgapirščių ir nesąžiningų sandorių“, „Kai tik bus užtikrinta, kad lėšos nebebus švaistomos, akcininkai yra pasirengę investuoti ir gamyba turėtų augti“ – pareiškėjai nėra minimi. Pažymėtina, jog, vertinant publikaciją kaip visumą, pareiškėjai publikacijoje nėra siejami su minėtais teiginiais, todėl pareiškėjų garbės ir orumo pažeidimas nurodytų teiginių atžvilgiu nekonstatuotinas.

4. Dėl publikacijoje „Gubernija“ dėl milijoninių skolų nutraukė alaus gamybą“ („Šiaulių kraštas“, 2007-04-14, Nr. 84/4659) paskelbtos informacijos vertinimo.

Teiginys „Buvusių bendrovės vadovų iki bankroto ribos privesta Šiaulių alaus darykla „Gubernija“ sustabdė gamybą ir jau tris dienas nebeverda alaus“ yra laikytinas vertinamuoju teiginiu, turinčiu faktinį pagrindą. To, kad bendrovė dirbo nuostolingai, skunde neneigia ir pareiškėjai. Pažymėtina, kad publikacijoje informuojama apie sunkią AB „Gubernija“ finansinę padėtį – nurodoma, jog dėl skolų įmonei buvo nutrauktas žaliavų tiekimas ir dėl to sustabdyta gamyba, dalis kreditorių kreipėsi į teismą dėl skolų išieškojimo. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, nelaikytina, jog ginčo objektu esančiu teiginiu buvo pažeminta pareiškėjų garbė ir orumas.

5. Dėl publikacijoje „Šiaulių teisme – landa įtariamiesiems“ („Šiaulių kraštas“, 2009-01-30, Nr. 24/5195) paskelbtos informacijos vertinimo.

Ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „Iš įmonės dingsta beveik pusės milijono vertės įrengimai“, „Pasikeitus Šiaulių alaus daryklos „Gubernija“ vadovybei įmonėje pasigesta brangios įrangos <...> vertė – beveik 467 tūkstančiai litų“, „Įranga išvežta, bet pinigų iš dukros įmonės už įrengimus tėvo vadovaujamai bendrovei taip ir nebuvo pervesta“, „Skola panaikinta, balansas sutvarkytas, bet naujieji įmonės vadovai, perėmę bendrovės valdymą, išvežtos įrangos Šiaulių alaus fabrike neranda“ – paskelbta informacija iš esmės atitinka pareiškėjų skunde nurodytus duomenis apie AB „Gubernija“ priklausančios įrangos pardavimo aplinkybes, todėl konstatuoti jų neatitikinimo tikrovei nėra pagrindo. Kadangi nėra nustatyta, jog minėtais teiginiais būtų paskelbtos tikrovės neatitinkančios žinios, nėra pagrindo konstatuoti, jog buvo pažeista pareiškėjų garbė ir orumas.

Ginčo objektu esantis teiginys „<...> bylos vilkinimas buvo vykdomas iš paties įtariamojo Romualdo Dunausko pusės“ publikacijoje nurodomas kaip pasakytas Šiaulių apygardos prokuroro A. Mirnyj. Nagrinėjamas teiginys nėra savarankiškai formuluojama viešosios informacijos rengėjo išvada. Kadangi viešosios informacijos rengėjas tiesiog pacitavo valstybės pareigūno nuomonę aprašomu klausimu, todėl nėra pagrindo pripažinti, jog viešosios informacijos rengėjas savo veiksmais būtų pažeidęs pareiškėjo R. Dunausko garbę ir orumą.

Įvertinus visą publikaciją, paskelbtas nuotraukas, pažymėtina, jog publikacijoje skelbiama informacija ir komentarai, išimtinai kritikuojantys ikiteisminio tyrimo nutraukimo faktą pareiškėjo R. Dunausko atžvilgiu ir tuo klausimu Šiaulių apygardos teismo 2008-09-22 priimtą nutartį, tačiau nepateikti jokie toje nutartyje

išdėstyti motyvai, kuriais remiantis ikiteisminis tyrimas buvo pripažintas per ilgai trunkančiu ir nutrauktas. Taip pat cituojama dienraštyje „Respublika“ paskelbta itin kritiška informacija nutartą priėmusio teisėjo atžvilgiu, tačiau nutyliama, jog „Respublikos“ dienraščio pagrindinis akcininkas Vitas Tomkus, kaip jau minėta aukščiau, yra ir AB „Gubernija“ akcininkas, o tarp jo ir pareiškėjų vyksta konfliktai dėl įmonės valdymo. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, konstatuotina, jog buvo pažeista Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalis.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, kituose tarptautinės ir nacionalinės teisės aktuose laiduojama informacijos laisvė, bet kartu pripažįstama, jog teisė skleisti informaciją nėra absoliuti.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnį laisvė skleisti informaciją gali būti ribojama įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje suformuluotas vienas iš pagrindinių visuomenės informavimo principų, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 8 dalies 1 punktą nustato, jog viešosios informacijos rengėjai, skleisdami informaciją visuomenei, neturi iškraipyti teisingos, nešališkos informacijos bei nuomonių ir panaudoti tai savanaudiškiems tikslams. Viešoji informacija yra nesuderinama su žurnalistinėmis kampanijomis, rengiamomis pagal išankstinius nusistatymus ar tenkinant grupinius, politinius interesus. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą. Minėto įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punktą įpareigoja žurnalistus teikti teisingas, tikslias ir nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus.

Nurodytos principinės nuostatos suponuoja viešosios informacijos rengėjo atsakomybę, jeigu ji paskelbia tikrovės neatitinkančią, asmens garbę ir orumą žeminančią ir (arba) netikslią, neteisingą, šališką informaciją. Asmuo, kuris naudojasi teise nevaržomai skleisti informaciją, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve, įgyvendindamas šią teisę, neturi varžyti kitų asmenų teisių. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra pažymėjęs, jog pagal Konvencijos 10 straipsnį laisvės garantija suteikiama spaudai su sąlyga, kad ji veikai siekdama pateikti informaciją, kuri yra verta pasitikėjimo, ir gerbdama žurnalistų profesinės etikos reikalavimus (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007-06-14 sprendimas byloje Hachette Filipacchi Associes prieš Prancūziją).

Nagrinėjamo skundo atveju yra svarbu įvertinti ne tik atskirus teiginius bei publikacijas, bet ir viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo veiklą kaip visumą, sistemingai skelbiant neigiamą informaciją pareiškėjų atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, kad ištirtose publikacijose informacija pateikiama vienašališkai, deramai jos nepatikrinus bei neužtikrinant nuomonių įvairovės principo, skelbiami išimtinai negatyvūs pareiškėjų vertinimai, kuriuos sustiprina vartojami neigiami epitetai, kaip skelbiamos informacijos šaltinių remiamasi „Respublikos“ dienraščiu ir publikacijose neįvardintais AB „Gubernija“ akcininkais, tačiau nutyliama, jog tiems akcininkams priklauso dienraščio „Respublika“ leidėjas Vitas Tomkus, tiesiogiai suinteresuotas aprašomais įvykiais, konstatuotina, jog buvo pažeisti Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje, 22 straipsnio 8 dalies 1 ir 2 punktuose bei 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinti reikalavimai.

Vadovaudamasi aukščiau išdėstytais motyvais ir Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktu bei 3 dalies (ją atitinka publikacijų paskelbimo metu galiojusios 2006-07-11 įstatymo redakcijos (Žin. 2006, Nr. 82-3254) 2 dalis) 1 ir 2 punktais, žurnalistų etikos inspektorė

nusprendė:

1. Įspėti viešosios informacijos rengėją – UAB „Šiaulių kraštas“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 8 dalies 1 ir 2 punktų, 41 straipsnio 2 dalies 1 punkto pažeidimo.
2. Įpareigoti viešosios informacijos rengėją Visuomenės informavimo įstatymo nustatyta tvarka paneigti nustatytą tikrovės neatitinkančią, pareiškėjo R. Dunausko garbę ir orumą žeminančią informaciją.

3. Išsiųsti sprendimo kopiją pareiškėjams R. Dunauskui, V. Dunauskienei, L. Dunauskaitei, UAB „Linos namai“ bei UAB „Šiaulių kraštas“ direktoriui ir vyriausiajam redaktoriui Vladiui Verteliui.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo (gavimo) dienos.

Žurnalistų etikos inspektoriė
Zamžickienė

Zita